

COPA ARTÍSTICA

RELACIONS

De Joan Oliver

TERCER PREMI DE PROSALES TRES GRÀCIES DE CATALUNYA
(Primer Capítol: LA TERRA)

De Pere Mas i Perera

—[64]→ —65→

△▽Copa Artística

△▽Relacions

De Joan Oliver

La pluja del dia abans havia estat una sorpresa. La sorra fina dels caminals s'adheria a les sabates de Ramon, i l'aigua del rierol que limitava el parc del castell era tèrbola. Però l'aire tenia una suavitat encantada. Ramon estava perplex. Esperava qualsevol novetat; que les coses que veia mudessin de naturalesa, imperceptiblement; que els seus records fins aleshores inevitables es submergissin realment en el passat, i callessin; que els homes i les dones que coneixia esdevinguessin sobtadament genis tutelars per a ell, que el defensessin i l'encaminessin. Ramon, fugitiu d'un esfondrament sagnant i ara novament acorralat pel monstre. D'uns dies ençà, cada tarda arribava fins a aquell indret la remor encara somorta d'una altra lluita.

La sorpresa d'aquell parc restaurat per la pluja -la pluja que només havia estat una nota profunda en la nit ja decantada vers el no-res- encomanava a Ramon una confiança nova. Potser —66→ seria fàcil participar en la festa del món, comunicar-se amb les coses, entendre's amb les bèsties i amb els semblants. La desemparança de Ramon!

Un matí de tardor, un parc mig abandonat, enlluïtat, envernissat per l'aigua del cel, s'instal·laven en un moment extraordinari de la vida de Ramon, i amb llur sola presència semblaven obrir el camí d'un miracle. Era tota una revelació. Una troballa de tot. El món podia ésser conquistat, penetrat, gaudit. I els homes -per tant- podrien compartir-ne el tresor, pacíficament. I de seguida, en un excés de plenitud, de curullament, arribarien a estimar-se. Tanmateix, Ramon no es va deixar temptar, així de cop. Desconfiava. «Miratges del desert!».

Les flors eren efímeres i llunyanes. L'ànima llur s'exhalava en sospirs inoïbles, en colors difícilíssims, en tímids moviments matinals, frustrats o incompresos. Les bèsties, massa subtils o excessivament servils. Atardades en estats intermedis, massa confortables. Congriant adés la nostra enveja, adés la nostra pietat. D'expressió a vegades difusa i equívoca, sovint escassa i toixament represa. I sempre intimidant-nos amb la certitud de la seva impassible dissort.

Ramon es defensava d'aquell assalt de la gràcia. El matí de tardor era sobrehumà; el parc alenava pertot com una barrejada legió de monstres redimits i seductors, d'àngels definitivament eixalats, vull dir aveïnats a la terra. L'aire semblava tenyir-se del blau increïble del cel, àdhuc en la més íntima i pròxima porció. Ramon respirava aire blau.

Enlloc no es veia, no es traïa el frau. No hi —67→ havia frau. Però Ramon volia descobrir-lo en el seu cor anguniat. «Ve't aquí que la gràcia em visita per primera vegada, en aquest matí de tardor, i jo no sé pas com he de rebre-la, com he de transformar-la en felicitat per a mi i per a molts». Les flors, les bèsties i el cel es presentaven a Ramon amb una missió tal vegada salvadora, de comunió final. Calia, abans de tot, absorbir la tendresa simple i miserable de les coses i dels animals. El gest era preciós: ells no necessitaven Ramon, però elevaven envers aquell solitari llur oració i llur sacrifici. Ells posaven llur mòdic bategar al servei de la Gran Entesa. Després, a poc a poc, l'amor -que és rodó com el món- envairia el món, l'arrodoniria més encara, l'assuaviria en un bany mansíssim, d'ones sospirants.

Tanmateix tots els signes eren vagues. Ramon podia adonar-se del propòsit d'aquell matí de tardor. Però només se n'adonava com qui endevina un desig en una mirada rera vels. Hauria volgut tenir a la vora la seva Teresa. Teresa, sempre amatent a desxifrar les paraules informes dels infants i els soliloquis frenètics dels ocells captius.

L'encís de Ramon s'assemblava a una dolça agonia. D'aquelles agonies que donen la suprema lucidesa fins aleshores intrombable, i que en certa mesura són eternes com el cel que les inspira i les manté. Pau, tendresa, plenitud amorosa; el seny absurd dels herois i dels moribunds. Una febre encalmada, un foc sense flama i sense cendra. Brasa pura que minva amb lentitud llegendària vers la «consumació de les edats».

«Miratges del desert!», pensava Ramon per una escletxa encara oberta al seu passat immediat. —68→ «Dia sense l'endemà!», mormolava el solitari, temorós que algú el sentís blasfemar. Perquè Ramon esperava, havia esperat sempre aquell senyal.

La seva infantesa era un record punyent. Temps feliç en una illa perillosa on tothom sofria, llevat d'ell. Refeïa ara els seus passos per les sales de la casa pairal. Veïa el gran jardí on només les nits eren pures: de dies l'estrèpit dels telers sorgia del seu fons i es propagava com un vent sacsejat entre les arbredes, les cascades de pedra tosca, els bosquets espesseïts de bambús, refugi dels sorollosos pardals. I l'alta xemeneia que ultrapassava el pi més alt! En dies d'aire sòpít el fum planava sobre els arbres i n'injuriava la tímida verdor. Però a la primavera un rossinyol nocturn imperava en el jardí; i les ombres fins aleshores inútils, esdevenien formes terribles, figures baralloses que guardaven el secret nupcial d'aquelles nits.

Aquests records eren la tortura de Ramon. Les coses havien anant posant-se a l'abast dels seus sentits, no pas gaire àvids, sense que ell hagués experimentat sorpresa, temor, curiositat. Mentrestant les persones majors anaven i venien, passaven vora d'ell amb els ulls humits, la pell esgarriada, la veu trèmula, els llavis ressecs. Tot això no comptava per a Ramon.

En dies plujosos o massa freds, mirava el jardí a través de les vidrieres multicolors de la llarga galeria o en contemplava les pintures murals: prats rosadencs emmarcats per altes tofes d'un verd blavís on gracioses criatures de porcellana agabellaven flors o es gronxaven en un trapezi que penjava no se sabia d'on -potser d'un núvol. Però la imaginació de Ramon no s'arriscava gaire. Ell no va —69→ aprendre de viatjar en els llibres de grans lletres i il·lustracions descomunals. No somniava sobre les descobertes. La seva infantesa avançava amb absoluta fatalitat. Ramon acceptava els esdeveniments més inesperats amb el rostre únic de la simple benaurança.

Però ara Ramon sabia que els seus records eren falsos, com les històries que refan els erudits impassibles sota la campana pneumàtica. El passat es presenta en sobtoses aparicions: estampes on són reproduïts uns pocs gestos aproximats, finits els quals tot es submergeix en la fosca; i una altra imatge, una altra brevíssima escena ocupa el quadre sempre mal il·luminat dels records. Ramon s'havia queixat sovint de la manca de llum i de colors en l'escenari dels nostres somnis. El mateix podia dir-se dels records. Pàl·lids, teranyinosos, esbocinats. Els nostres dies perduts eren menys reals que qualsevol imaginària creació: L'enyorança! Quin dolç fracàs, quina malaltissa inspecció d'espais inhabitats i estantissos!

Així, Ramon, no podia invocar la seva infantesa en aquell moment de la revelació. I aleshores va conjurar l'espectre encara ben pròxim de la seva joventut.

Tot és inexplicat, tot és imitat, preestablert. Els camins invisibles de l'espècie, la brolla ja fressada del futur, es van obrint secretament, a la vista de tothom, davant la ceguesa universal. I arriba un dia, més ben dit, un instant, tan fugisser que sembla que ja neix en el passat, darrera mateix del nostre present. Arriba la maduresa tibant. Els sentits multipliquen i compliquen llurs enganys. Desvetllen, il·lustren i corrompen. Hom diria que anem a retrobar —70→ riqueses que ens havien estat arrabassades no sabem on ni quan. Descubrim els nostres semblants, l'estol de les criatures que pensen, i que volen abassegar de bursada les collites intactes que es van perferent.

Però Ramon recorda la seva solitud. Ningú no dona ni ofereix; tothom espera, tothom acredita, i alguns no senten ni el rubor de pidolar sense prometre res. Ramon també ha esperat, però no pas dels altres. Ha poblat la seva soledat de mites gairebé corporis. Ha esperat del temps i de qui el governa. Tot era provisor, cada cosa tendia a saludar un adveniment, tot es decantava envers la gran porta que una ventada sublim aviat esbatanaria, paranimf impetuós del nou acoblament. Esperaven també els que l'havien precedit?

Tot tardava. Només els somnis i els somnieigs, els insomnis i els malsons nodrien el seu fervor, reblaven la seva decepció.

I, malgrat tot, Ramon guardava, morta i incorrupta, una experiència favorable, que un dia va refer transitòriament el seu afany.

Era una tarda vora mar, potser a la riba d'un llac o d'un gran riu. El paisatge, sabut, amic, fet a la mesura d'unes emocions a penes consentides per Ramon; el qual, en l'instant de descorre's la cortina del record besava amb pudicícia uns llavis sense sabor. Era un idil·li rutinari i desolat. La dona hi posava l'impuls mecànic de la carn, la força anònima que tendeix a la pau i al repòs, i sovint a l'oblit. Mentre Ramon es perdia en el joc mal censurat dels estímuls fins a esdevenir afanyosament, malgrat orgulloses prevencions, un feix de músculs tensos i de nervis esperonats.

—71→

Aquella dona retornava, sadolla i incurosa, a la seva soledat i abandonava Ramon a una nova mort. I ambdós es mantenien drets i immòbils, descompartits, sota el cel i vora l'aigua, en la nit sense brises i encara amb la fatiga d'ahir; i semblaven dues soques llampades en els temps dels grans cataclismes. Però eren només les severes relíquies d'un engany.

Aleshores Ramon va renéixer de la seva torpor perquè s'alegrava de la invasió de la nit i comprenia totes les gràcies i virtuts de la llum, sempre a la recerca de colors, bressada i acomboiada pels ventijols i tan coratjosa a despit dels homes i dels seus murs opacs. I sempre tan immensa per a tots!

Aquest era el record de Ramon, inefable com tots els consols. Belleza sabuda, esvanida i esperada.

Però només va ésser una pausa; un present fonedís de l'esperança.

En aquells temps, revinguda la desolació, la fidelitat de Ramon encara bleixava delicadament en els asils insòlits de l'amistat, i de l'amor de Teresa. Teresa, victòria mínima i perfecta, suavitat eriçada de candoroses acuitats, tendresa sense llast, plugim vernal en solells agrestos, alba exigent i aurora segura incauta.

La ciutat ardent donava a llur amor una fortalesa sorruda. En les voreres de brogit torrencial ambdós vivien les mudes intimitats que els redimien de llur vençuda voluntat d'estimar-se també en els altres, de prendre part en l'aplec ideal dels vivents. Teresa i Ramon caminaven contracorrent, defugien el remolí universal. Els altres avançaven vers una mort sense sentit, ullclucs i ignorants del destí —72→ que «algú» els havia assignat. Tot eren forces, moviments, impulsos, subjectes només als grollers ordenaments que preserven tot just les aparences de la vida de ruptures terribles, de catàstrofes massa freqüents que desmentirien la probabilitat i deixarien de cop sense crèdit l'atzar. Així ho havia vist o jutjat Ramon fins aleshores.

Però ara, en aquest parc quasi estival, on Ramon era un foraster a penes tolerat, la seva visió i els seus sentiments tornaven a ésser excepcionals, com en aquella nit vora el llac. Vibraven en l'aire veus que prometien coratge i bellesa, i la docilitat de les coses era per a l'atònit Ramon un anunci de la suprema remissió dels homes.

Pel cel viatjava un gran núvol blanc, un cúmulus gegantí, on torres, balms, princeses i portentosos ornaments esdevenien a poc a poc vaixells, cabelleres desfetes, noves princeses i altres ornaments. El mecanisme de l'engany era invisible i Ramon somreia com un beat a la parada dels tresors exhibits.

Els àlbers riquíssims recollien en mirallets oscil·lants infinites gràcies de la terra i del cel. I els brins de la gespa sostenien encara les darreres gotes de pluja que aviat defallirien de sol en la densa verdor. Els ingredients amb que es conjuminava el miracle no eren pas gens fabulosos. Un home i el món es servien l'un a l'altre, graciosament, i llurs llenguatges reculaven fins a les fonts primeres d'on tot havia partit afeixat vers destins divergents. Aquest era el secret que calia proclamar pertot.

L'encís encara persistia quan Teresa s'acostava a Ramon pel sender que vorejava el rierol i travessava —73→ després els prats per a perdre's més tard en l'albereda mirallejant. El gos del castell va abandonar sobtadament Teresa per a seguir un rastre cap al cantó de l'aigua. D'on, passat un moment, arribava un clapit i l'esbatec desesperat d'uns ànecs.

I el fetill va esvanir-se suaument quan Teresa va prémer el braç de Ramon amb la mà dels anells. Era una dona trista i somrient. El sol combatia la seva mirada; mentre les parpelles malemparaven fulgors de gemma vivent amb colors propis i amb reflexos. Els llavis closos tenien un levíssim tremolor que volia dir, a guisa de salutació: «Compta amb la meua fe».

Es van besar pausadament: una alenada d'aire fred declarava el desdeny del parc i del matí.

Van veure Rebec -el gos- forfollant el peu d'una soca. I, de cop, tot l'aire va ressonar sordament.

«Has sentit?», va dir la dona amb veu desmaiada. Al front de guerra, no gaire llunyà, recomençava el canoneig. Ja no cessaria fins a l'hora de la posta.

L'esdevenidor...

—[74]→ —75→

△▽Tercer premi extraordinari de prosa

△▽Les tres gràcies de Catalunya

De Pere Mas i Perera.

La terra

(Primer capítol)